

Qui ha fet l'Ornitologia de l'Arxipèlag ? (II)

Bonaventura Serra, primer naturalista de l'Edat Moderna?

Jesús R. Jurado

Diuen alguns historiadors que l'Edat Moderna comença en 1.453 amb la caiguda o l'alliberació de Constantinopla -depèn de si el cronista és cristià o turc-; altres però, opinen que l'inici s'ha de considerar que és el descobriment del Nou Món pe'n Cristòfol Colon en 1.492. Amb això tampoc s'han posat d'acord. Aquesta edat tan alegrement batejada, acabà (aquí si hi ha unanimitat), amb la Revolució Francesa, en 1.789. Just quan feia cinc anys que havia mort a Ciutat, en Bonaventura Serra i Ferragut, un dels erudits més complets d'aquelles illes del segle XVIII.

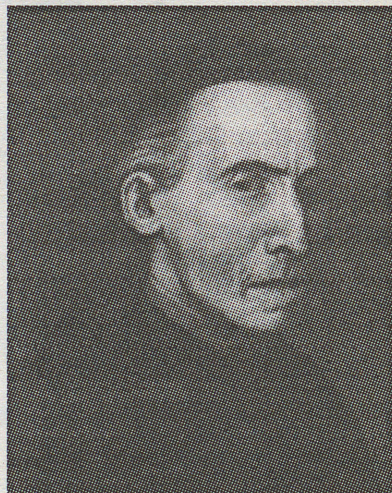
Nasqué el nostre personatge, a Palma en 1.728 i tan sols amb un breu resum de la seva curta vida (morí als 56 anys), podem apreciar la seva inquietud i talla cultural. Als vint anys es doctorà en ambdós drets a la Universitat Literària de Mallorca, de la que més endavant fou catedràtic de Dret Canònic. Els seus coneixements històrics i literaris li permeteren deixar inèdits tractats de lleis, d'història, de medicina i d'altres temes relacionats amb les Balears.

Bon exemple de la seva copiosa producció és *Recreaciones eruditas*, obra que es compon de trenta sis volums i en la que Serra disserta i opina sobre variades matèries. Inclou un valuós

noticiari i fins i tot conté una encesa defensa de la llengua catalana. Mireu si ve d'antic això de tenir que defensar la nostra llengua.

Bon exemple de la seva copiosa producció és *Recreaciones eruditas*, obra que es compon de trenta sis volums i en la que Serra disserta i opina sobre variades matèries. Inclou un valuós noticiari i fins i tot conté una encesa defensa de la llengua catalana. Mireu si ve d'antic això de tenir que defensar la nostra llengua.

Fou així mateix, el Cronista General del Regne de Mallorca, membre de l'Acadèmia de Nobles i Belles Arts de València i un dels fundadors de la Societat Econòmica Mallorquina

d'Amics del País.

En Bonaventura Serra fou també un notable pintor i dibuixant, alumne de Guillem Mesquida. La seva destresa amb els pinzells i la ploma, li permeteren a més, il·lustrar magistralment la seva obra naturalística, perquè aquest home que no sabem d'on treia el temps, també fou naturalista.

Ens deixà, inèdits, uns toms d'Història Natural (tal pareix que cinc, malda-ment que aquí només se'n conserven quatre ja que un d'ells aparegué un bon dia a una biblioteca de Barcelona i allà està), amb els textos profusa-ment il·lustrats amb làmines en blanc i negre i en color. Dos d'aquests llibres datats en 1.765 i en 1.772, tracten de botànica i contenen, el primer d'ells una col·lecció de 178 làmines fetes a ploma copiades del natural, i el segon, llistats de plantes, anotacions sobre elles i localitzacions, a més d'anomenar-les pels seus noms vulgars en català i en castellà i una dada si més no curiosa: Bonaventura Serra ja utilitza en molts de casos el sistema binomial en llatí de'n Linneu, publicat "tan sols" trenta anys abans, en 1.735. Els altres dos toms són la *Historia Natural i Animales quadrupedos. Aves. Peces. Insectos*. En aquest darrer llibre, el que aquí i ara té interès per nosaltres, és en el que trobarem descripcions d'espècies, moltes amb el nom mallorquí, anotacions relatives a llocs i èpoques de les observacions i el més encisador: a més de peixos, crustacis i altres animalons, en Serra ens fa arribar fins a trenta tres làmines d'aucells fets a la ploma i molts d'ells acolorits, obra realitzada en les seves visites al taller de taxidèrmia d'un altre naturalista i pintor coetani seu, en Cristòfol

Vilella, del qual segurament parlarem pròximament.

La reproducció que acompanya aquest article pertany a un Quequí o Suís que diu que és "una espècie de Gallina de Mar". Du data d'abril de 1.783 -un any abans de la mort de'n Serra -, i fou un obsequi d'un Jordi Fortuny que molt bé podria ser un descendent del Fortuny de que parlaven a l'article anterior i que va ser regidor perpetu de Palma per l'estament noble. L'altra imatge és, evidentment, d'un retrat que es conserva de'n Bonaventura Serra a ca l'actual titular del marquesat de Campofranco.

Entre les esmentades il·lustracions, hi ha una que té una història afegida: és la que molts coneixeu -ha aparegut reproduïda a publicacions i museus de l'Ànnera capblanca, *Oxyura leucocephala*. Aquest magnífic dibuix, avui amb els colors una mica alterats per mor dels més de dos-cents anys que du fet, és ben possible que sia el "pare" d'altres referències de l'espècie a l'arxipèlag (Barceló, Jordans i

Munn), i donat que es tracta d'un mascle adult d'una espècie sedentària, agafat molt probablement a s'Albufera de Mallorca, convida a pensar si en el ja llunyà s. XVIII, no hauria una colònia de cria d'aquesta ànnera als terrenys de s'Albufera. El precari estat de l'espècie fins fa pocs anys (i encara avui), i la referència i el dibuix de'n Serra, citant-la a Mallorca quasi un segle abans que a la península ibèrica, va justificar intentar una operació de reintroducció que culminà el 31 de març de 1.993, dia en el que s'amollaren 34 exemplars a s'Albufera, afegint-

se uns quants més en 1.995. Actualment la colònia continua endavant traient pollades gairebé cada any. En Bonaventura Serra i Ferragut reuní una de les biblioteques més notables de les illes que, a la seva mort esdevinguda a Palma en 1.784, heretà per decisió testamentària de'n Serra, el seu estimat amic i protector D. Josep de Pueyo i Pueyo, tercer marquès de Campofranco, els descendents del qual tenen avui cura del notable legat del no menys notable personatge de la nostra història.

"Aus de les zones humides de Mallorca"

Video en tres idiomes (català/castellà/anglès)

Preu: 12 Euros, més despeses d'enviament, a no ser que es reculli a les oficines del GOB